

ACȚIUNEA RECONVENȚIONALĂ ÎN PROCESUL CIVIL AL REPUBLICII MOLDOVA

Elena BELEI,
doctor în drept,
conferențiar universitar,
șefa Catedrei Drept
Procesual Civil, USM,
formator INJ

Virgiliu BUHNACI,
magistru în drept,
judcător la Judecătoria
Botanica, mun. Chișinău

Sumar

Acțiunea reconvențională este o categorie separată a acțiunii civile, care este înaintată de către pârât, în cadrul unui proces deja pornit, ca mijloc de apărare împotriva acțiunii principale (art.173 alin.(1) lit.b) CPC) sau ca act de dispoziție propriu (art.173 alin.(1) lit.a) și c) CPC). Pentru a accepta spre examinare o acțiune civilă depusă de către pârât ca reconvențională, judecătorul trebuie mai întâi să verifice dacă aceasta poate fi încadrată în unul din temeiurile prevăzute de art.173 alin.(1) CPC, ulterior să clarifice dacă acțiunea reconvențională a fost depusă în termenii prevăzuți de lege (art.172 alin.(1) CPC) și abia după aceasta să stabilească dacă pârâtul a respectat art.169, 170, 166, 167 CPC.

Dacă acțiunea depusă de către pârât ca reconvențională nu se încadrează nici întrun temei prevăzut de art.173 CPC, instanța de judecată va dispune separarea acesteia prin încheiere nesuscetibilă de recurs.

Cuvinte-cheie: *acțiunea reconvențională, acțiune civilă, pârât, recurs, judecător, temei.*

Summary

Counter action in the Civil Procedure Code of the Republic of Moldova. The counter action is a separate category of the civil action that is submitted by the defendant, within a started process, as way of defending against the principal action (article 173, paragraph 1, letter b of the Civil Procedure Code) or as act of own disposition (article 183, paragraph 1, letter a and c of the CPC). To accept to the examination a civil action, submitted by the defendant, as counter action, the judge, firstly, must verify if this action can be framed in one of the reasons provided by the article 173, paragraph 1 of the CPC, after clarify if the counter action was submitted in the terms provided by the law (article 172, paragraph 1 of the CPC) and only then establish if the defendant has respected the articles 169, 170, 166, 167 of the Civil Procedure Code. If the action submitted by the defendant as counter action isn't framed in any reasons provided by the article 173 of the CPC, the court can dispose its separation through the nonsusceptible closing of recourse. Key-words: counter action, civil action, defendant, recourse, judge, reason

În dreptul roman al lui Justinian acțiunea reconvențională era cunoscută ca „*Mutuae Petitiones*”¹ Etimologic, denumirea de „*acțiune reconvențională*” vine de la expresia „*reconventio*”, adică acțiune (*conventio*) a pârâtului (*reus*).²

O definiție laconică a acțiunii reconvenționale, întâlnită în literatura de specialitate rusească se rezumă la pretenția de drept material a pârâtului, intentată contra acțiunii civile a reclamantului pentru a fi examinate împreună.³

Cu regret, legiuitorul Republicii Moldova nu definește acțiunea reconvențională, fapt care ne determină să reevaluăm studiile doctrinare. În cel mai vast sens, acțiunea reconvențională este o formă de manifestare efectivă a principiilor dreptului la apărare, disponibilității și contradictorialității. Pârâtului îi este permis să recurgă la toate mijloacele procesuale pentru a se apăra de pretențiile reclamantului. Alături de obiecțiile procesual-juridice sau material-juridice care se regăsesc în referință, acțiunea reconvențională se perfectează ca o cerere de chemare în judecată a pârâtului către reclamant. Diferența este că pârâtul formulează o astfel de cerere într-un proces deja intentat. Acțiunea reconvențională poate fi intentată și în cadrul procedurii arbitrale. „*Dacă are pretenții împotriva reclamantului derivând din același raport juridic, pârâtul*

¹ Deleanu I. *Tratat de Procedură Civilă*. Vol. I. Editura Servo Sat, 2000, pag. 187.

² *Ibidem*, pag. 185.

³ Треушников М.К. *Гражданский Процесс*. Москва: Городец, 2007, pag. 324; Белов Т.А., Колядко И.Н., Юркевич Н.Т., *Гражданский процесс*. Общая часть. Минск: Алмафея, 2001, pag. 156.

poate face acțiune reconvențională, care se soluționează concomitent sau ulterior cererii de arbitraj. ... Acțiunea reconvențională se depune în termenul de depunere a referinței sau cel târziu la data primului termen de înfățișare și trebuie să întrunească aceleași condiții ca și cererea principală. Intentarea acțiunii reconvenționale se face potrivit regulilor generale de intentare a acțiunii”⁴

Acțiunea reconvențională este și ea o acțiune civilă, care este înaintată de către pârât în cadrul unui proces deja pornit, în scopul de a se apăra împotriva acțiunii principale sau pentru că acțiunea reconvențională este conexasă prin temei cu acțiunea inițială.⁵ Urmare a unei astfel de definiții a acțiunii reconvenționale, putem conchide că aceasta este îndreptată împotriva acțiunii inițiale și nu contra reclamantului.

Însă legiuitorul din Republica Moldova indică direct în art.172 Cod de procedură civilă⁶ că „pârâtul are dreptul să intenteze împotriva reclamantului (n.a.) o acțiune reconvențională pentru a fi judecată odată cu acțiunea inițială”.

În același timp, sintagma „împotriva reclamantului” ne determină să ne întrebăm, dacă pârâtul va putea formula acțiunea sa reconvențională împotriva coreclamantilor sau a unui intervenient principal. Or va putea pârâtul în acțiunea sa reconvențională să indice și alte persoane ca și copârâți, cu excepția reclamantului propriu-zis. Vom reveni la aceste aspecte după evidențierea categoriilor acțiunii reconvenționale prevăzute de lege.

Doctrina evidențiază unele trăsături specifice acțiunii reconvenționale:

- 1) acțiunea reconvențională este acțiunea civilă proprie pârâtului;
- 2) acțiunea reconvențională se intentează într-un proces care este deja pornit;
- 3) acțiunea reconvențională se intentează cu scopul de a se examina concomitent cu acțiunea inițială.⁷

Prin intentarea acțiunii reconvenționale are loc o așa numită dublare a calităților procesuale – reclamantul care a intentat acțiunea inițială devine și pârât, iar pârâtul anterior devine și reclamant.

Deși legiuitorul nu denuște într-un fel anume pârâtul care depune acțiune reconvențională, doctrina deseori folosește sintagma reconvenient sau pârât-reconvenient.

Importanța acțiunii reconvenționale într-un proces judiciar deja pornit este că, în primul rând, aceasta permite reconvenientului să-și înainteze acțiunea la instanța de judecată unde deja se judecă cauza civilă în care a fost chemat. De cele mai dese ori aceasta coincide cu domiciliul (sediul) pârâtului (art.38 CPC). În al doilea rând, intentarea unei acțiuni reconvenționale este optimă și din motivul că părțile în același litigiu își soluționează divergențele sale în mod reciproc. Cumularea în cadrul unui proces judiciar a acțiunii inițiale și acțiunii reconvenționale este utilă și din rațiuni economice. Or, intentarea unei acțiuni reconvenționale face ca reconvenientul să economisească timp și surse financiare. Intentarea unei acțiuni în ordinea procedurii generale pe acțiuni civile, de regulă, durează, iar prin intermediul acțiunii reconvenționale într-un proces judiciar se soluționează două acțiuni. Tot grație unei acțiuni reconvenționale, se evită situațiile de hotărâri judecătorești care nu se pot concilia, dar și se soluționează mai profund și just raportul litigios între părți (pricina civilă). Fiecare pretenție formulată de reclamant și pârât trebuie să-și găsească răspunsul în dispozitivul hotărârii judecătorești. Hotărârea instanței va dobândi puterea lucrului judecat atât în privința celor statuate din cererea principală, cât și a celor statuate din cererea reconvențională.⁸

Pe lângă avantajele intentării unei acțiuni reconvenționale se poate de evidențiat și unele dezavantaje ale acesteia. Prin intentarea unei acțiuni reconvenționale se ajunge la faptul că într-un proces civil se complică sarcinile care sunt puse pe seama instanței, adică mai apare o acțiune care trebuie să fie soluționată în același proces, apar mai multe date de fapt, care urmează a fi apreciate de instanță. Un alt inconvenient este că prin intentarea acțiunii reconvenționale este verosimil că se va încălca termenul rezonabil de examinare a unei cauze civile, or, intentarea unei acțiuni reconvenționale duce deseori la amânarea procesului – art.208 alin.(1) CPC.

Întrucât intentarea acțiunii reconvenționale se face conform regulilor generale de intentare a acțiunii (art.172 alin.(2) CPC), aceasta se perfectează

⁴ Art.19 din Legea cu privire la arbitraj. Nr. 23 din 22.02.2008. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 20.05.2008, nr. 88-89.

⁵ Клейн Н.И. Встречный иск в суде и арбитраже. Москва, 1964, pag. 12.

⁶ Codul de procedură civilă al Republicii Moldova. Nr.225 din 30.05.2003. Republicat în: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 21.06.2013, nr. 130-134. În continuare CPC.

⁷ Вукот М.А. Гражданский процесс России. Москва: Юрист, 2004, pag.115.

⁸ Deleanu I. Tratat de procedură civilă. Volumul I. Ediție revăzută, completată și actualizată. București: Universul Juridic, 2013, pag.922.

printr-o cerere scrisă conform exigențelor art.166-167 CPC, se impune cu taxă de stat (art.84 CPC), urmând a respecta rigorile art.169 și 170 CPC. Excepție face doar competența jurisdicțională teritorială. Bineînțeles reconvenientul poate renunța la acțiunea sa, reclamantul o poate recunoaște, părțile pot încheia o tranzacție, inclusiv în legătură cu pretențiile pârâtului adresate reconvențional.

Recunoscută aproape unanim ca mijloc de apărare a pârâtului, trebuie să accentuăm că acțiunea reconvențională are o dublă calitate care rezultă din scopul acesteia. Ea poate fi un mijloc de apărare al pârâtului împotriva acțiunii civile care este înaintată împotriva sa, dar poate fi și o pretenție materială de sinestătătoare care se examinează în același proces cu acțiunea civilă inițială. În acest context, trebuie să semnalăm că acțiunea reconvențională, potrivit legii procesuale a Republicii Moldova, se poate depune doar în 3 cazuri (art.173 CPC):

1. Dacă urmărește compensarea pretenției inițiale (art. 173 alin. (1) lit.a) CPC);

2. Dacă admiterea acesteia exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale (art. 173 alin. (1) lit.b) CPC);

3. Dacă ea și acțiunea inițială sunt în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluționarea rapidă și justă a litigiilor (art. 173 alin. (1) lit.c) CPC).

1. Referitor la compensarea pretenției inițiale (art. 173 alin. (1) lit.a) CPC), vom menționa că pârâtul trebuie să se conformeze regulilor prevăzute de art.651-659 Cod civil⁹, care stipulează cazurile de admitere a compensației ca modalitate de stingere a obligațiilor. Esența legăturii acestor pretenții (inițiale și reconvenționale) în acest caz rezidă din capacitatea acțiunii reconvenționale de a stinge acțiunea inițială prin compensarea ei printr-o creanță, drept ce aparține pârâtului.¹⁰ Compensarea pretenției inițiale în temeiul lit. a) alin.(1) art.173 CPC nu presupune că acțiunea reconvențională în acest caz exclude acțiunea inițială, din contra - aceasta înseamnă că ambele pretenții se admit, în caz contrar ar fi imposibilă compensarea pretențiilor. Recunoscând pretenția reclamantului ca întemeiată, pârâtul cere, în asemenea caz, ca această pretenție să fie compensată cu pretenția pe care o are împotriva

reclamantului.¹¹ În virtutea acestui temei, se poate de afirmat, cu anumite rezerve, că pârâtul ar face din start o recunoaștere a pretențiilor reclamantului. Dar pârâtul și în asemenea caz poate depune referință cu contraargumentele de rigoare împotriva acțiunii inițiale.

Cu toate acestea, extrem de rar putem întâlni o compensare totală. De exemplu, într-o acțiune civilă privind încasarea plății pentru locațiune în sumă de 10000 (zece mii) lei, pârâtul solicită în ordine reconvențională plata pentru reparația curentă efectuată în sumă de 15000 (cincisprezece mii) lei (*acțiuni reconvenționale compensatorii excedentare*).

Codul civil al Republicii Moldova prevede situațiile în care nu este admisibilă compensarea pretențiilor:

- a) cu termenul de prescripție expirat; această regulă nu se aplică în cazul în care termenul de prescripție a expirat după data la care creanța al cărei termen de prescripție a expirat putea fi compensată;
- b) privind repararea prejudiciului cauzat prin vătămarea sănătății sau prin cauzarea morții;
- c) privind plata pensiei alimentare;
- d) privind întreținerea pe viață;
- e) dacă obiectul prestației este un bun insesizabil;
- f) când obligația s-a născut dintr-o faptă ilicită intenționată.

Dacă instanța de judecată a examinat împreună cu acțiunea civilă inițială și o acțiune reconvențională compensatorie, atunci, în funcție de circumstanțele cauzelor civile, va putea dispune atât respingerea, cât și admiterea integrală ori parțială a ambelor, ori admiterea integrală sau parțială a oricăreia dintre ele.

2. În cazul temeiului prevăzut la art.173 alin.(1) lit.b) CPC, admiterea acțiunii reconvenționale exclude, total sau parțial, admiterea acțiunii inițiale, urmând să se acorde câștig de cauză doar uneia din părți. Legătura acțiunii reconvenționale cu acțiunea inițială, în acest caz, se rezumă la o interexcludere a lor, astfel încât doar o pretenție urmează să fie admisă sau respinse ambele. Aceasta se manifestă prin faptul că la depunerea acțiunii reconvenționale, trebuie să fie certă situația că o acțiune o exclude pe alta. În asemenea situație poate fi vorba de un bun care se află în litigiu prin intentarea unei acțiuni civile reale și reclamantul cere ca să îi fie recunoscut lui dreptul de proprietate, iar pârâtul, la rândul său,

⁹ Codul civil al Republicii Moldova. Nr.1107 din 06.06.2002. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 22.06.2002, nr. 82-86. <http://lex.justice.md/index.php?action=view&view=doc&lang=1&id=348338> (vizitat la 10.08.2014).

¹⁰ Клейн Н.И, Встречный иск в суде и арбитраже. Москва, 1964, pag.39.

¹¹ Кожухарь А. Н., ș.a. Гражданский процессуальный кодекс Молдовы Комментарий. Кишинев: Universitas, 1992, pag.269.

depune o acțiune reconvențională, prin care cere să îi fie recunoscut lui dreptul asupra acestui bun revendicându-l de la reclamant. În asemenea situații, poate fi satisfăcută doar o pretenție, prin recunoașterea dreptului de proprietate a pârâtului asupra bunului și dispunerea realizării dreptului acestuia se va exclude acțiunea în constatare a reclaman-tului. Legătura inseparabilă dintre acțiunea civilă inițială și cea reconvențională poate fi exemplificată printr-un alt caz: succesorul testamentar solicită evacuarea rudelor testatorului din imobilul primit moștenire, iar acestea, la rândul lor, cer declararea nulității testamentului. Este evident că doar o parte poate avea câștig de cauză.

Legea procesual civilă a Republicii Moldova admite și posibilitatea excluderii parțiale a celor două acțiuni civile. Adică, pentru a accepta spre examinare o acțiune reconvențională, este suficientă doar excluderea parțială a acțiunii principale. Instanța de judecată va trebui să primească spre examinare acțiunea reconvențională într-un asemenea caz. Refuzul de a primi spre examinare acțiunea reconvențională în baza art.173 alin. (1) lit.b) CPC este inadmisibil din mai multe motive: 1) se va încălca dreptul pârâtului la apărare; 2) există riscul să apară două hotărâri ale instanței de judecată care să nu se poată concilia (hotărâri contradictorii). Din aceste considerente legiuitorul indică în art.173 alin. (2) „Dacă, în cazurile menționate la alin. (1) lit.a) și c), se constată că numai acțiunea principală poate fi judecată, instanța o judecă separat”. E lesne de observat că lit.b) în alin.(2) art.173 CPC nu este prevăzută, deci separarea acestor acțiuni sau refuzul de a primi spre examinare pe cea reconvențională sunt contrare legii.

3. Pârâtul poate intenta acțiune reconvențională când ea și acțiunea inițială se află în conexiune, iar judecarea lor simultană ar duce la soluționarea rapidă și justă a pretențiilor potrivit art. 173 alin. (1) lit. c) CPC. Temeiul dat semnifică ipostaza în care între ambele acțiuni există o anumită legătură. Legiuitorul român utilizează sintagma „*strâns legată de aceasta*”,¹² fapt care semnifică tot o conexiune. Conexă în cazul de față este conjunctura care admite că pretențiile reclamantului și pârâtului rezultă din același raport juridic și în susținerea pretențiilor se pun la dispoziție aceleași fapte (este situația când soțul s-a adresat în instanța de judecată cu o acțiune de desfacere a căsătoriei, pe când soția se adre-

sează cu o altă pretenție pentru a partaja bunurile – proprietate comună în devălmășie).¹³ Pentru a primi spre examinare acțiunea reconvențională în acest temei este suficient ca la temelia oricărei acțiuni să fie fapte juridice comune ambelor acțiuni. În final acest fapt ne permite să vorbim despre conexiunea temeiurilor ambelor acțiuni.¹⁴

Însă anumite conexiuni dintre acțiunile civile nu permit examinarea lor concomitentă fie din rațiuni de împovărare a procesului civil (judecarea simultană trebuie să ducă la soluționarea rapidă și justă a litigiilor),¹⁵ fie din cauza necesității examinării consecutive și nu conomitente a unor cereri. Astfel, *dacă pricina nu poate fi judecată înainte de soluționarea unei alte pricini conexe, instanța poate dispune suspendarea examinării acesteia* (art.261 lit.h) CPC).

Urmare a analizei celor trei temeuri de formulare a acțiunii reconvenționale, se impune concluzia că **doar în cazul art.173 alin.(1) lit.b) CPC acțiunea reconvențională este un mijloc de apărare a pârâtului împotriva pretențiilor reclamantului.** La intentarea acțiunii reconvenționale care o exclude pe cea principală reconvenientul (pârâtul) urmărește realizarea a două scopuri: în primul rând, de a apăra propriul drept; în al doilea rând, de a se apăra împotriva acțiunii inițiale. În celelalte două cazuri - lit.a) și c) alin.(1) art.173 CPC - pârâtul urmărește doar primul scop, adică de a se apăra pe sine, fapt care este posibil și în cazul examinării acțiunii în cadrul unui proces judiciar separat. După cum rezultă cert din art.173 alin.(2) CPC, aceste acțiuni reconvenționale pot fi adresate instanței de judecată și separat: fie concomitent cu acțiunea principală, fie ulterior fără a afecta în vreun fel soarta procesuală și material-juridică a acestora.

De aceea, acțiunile reconvenționale urmează a fi clasificate după criteriul dihotomic: a) acțiuni reconvenționale care sunt mijloc de apărare contra acțiunii civile inițiale; b) acțiuni reconvenționale care nu sunt mijloc de apărare contra acțiunii civile inițiale.¹⁶

¹³ Кожухарь А. Н., ș.a. Гражданский процессуальный кодекс Молдовы Комментарий. Кишинев: Universitas, 1992, pag.269.

¹⁴ Клейн Н.И. Встречный иск в суде и арбитраже. Москва, 1964, pag.40.

¹⁵ *Dacă, la împărțirea bunurilor proprietate în devălmășie a soților, vor fi atinse interesele persoanelor terțe, instanța judecătorească va dispune examinarea cererii respective într-un proces aparte.* (art.38 alin.(4) Codul familiei al Republicii Moldova)

¹⁶ Мясиикова Н.К. Виды исков в гражданском судопроизводстве: Учебное пособие. Саратов: Изд-во Сарат. гос. акад. права, 2002, pag.19.

¹² Art.209 alin.(1) NCPC; Leș I. Noul Cod de procedură civilă. Comentariu pe articole. Art.1-1133. București: Editura C.H. Beck, 2013, pag.345.

Dacă acțiunea depusă de către pârât ca reconvențională nu se încadrează nici într-un temei prevăzut de art.173 CPC, instanța de judecată va dispune separarea acesteia prin încheiere nesuscetibilă de recurs. Conform art.188 CPC „după ce primește cererea, judecătorul este în drept să separe într-un proces aparte una sau mai multe din pretențiile conexe ale unui reclamant sau ale mai multor reclamanți, dacă consideră rațională judecarea lor separată”. Aici practica judiciară din Republica Moldova se confruntă cu o dilemă: judecătorul va verifica mai întâi caracterul reconvențional al acțiunii pârâtului pentru a dispune sau nu examinarea concomitentă cu acțiunea inițială ori va decide, întâi de toate, dacă cererea reconvențională a pârâtului corespunde art.166-170 CPC.

Suntem de părerea că trebuie interpretate sistemic atât prevederile art.188 CPC, cât și cele ale art.168 CPC. Astfel, „cererea de chemare în judecată introdusă în instanță se repartizează, în termen de 24 de ore, judecătorului sau, după caz, completului de judecată în mod aleatoriu, prin intermediul Programului integrat de gestionare a dosarelor. Judecătorul care **a primit** (n.a.) cererea de chemare în judecată spre examinare verifică dacă aceasta întrunește exigențele prevăzute de lege”.

De aceea, nu considerăm că primirea cererii de chemare în judecată, ca și a cererii reconvenționale trebuie înțeleasă în sensul intentării (pornirii) procesului, respectiv a punerii pe rol a celei reconvenționale. Pentru aceasta trebuie emisă o încheiere nesuscetibilă de recurs de acceptare a cererii (art.168 alin. (4) CPC). Primirea semnifică simpla recepționare a unei cereri distribuite. Numai așa se poate verifica dacă cererea, inclusiv cea reconvențională, întrunește exigențele prevăzute de lege. În consecință, judecătorul care consideră că cererea pe care pârâtul a depus-o ca reconvențională nu comportă acest caracter va putea dispune separarea acesteia. Ca efect al separării pretențiilor, cererea reconvențională poate rămâne de competența aceleiași instanțe de judecată, fiind necesară doar redistribuirea ei aleatorie altui judecător, dar poate determina și strămutarea către instanța competentă (art.43 alin.(2) lit.b) CPC). În acest caz se va emite încă o încheiere judecătorească susceptibilă de recurs. Judecătorul care, după separare, va recepționa fosta cerere reconvențională, va verifica toate premisele, condițiile și rechizitele acestea. Doar atunci se va putea dispune fie refuzul, fie restituirea cererii sau din considerentele legale – să nu i se dea curs.

Rațiunea unei astfel de consecutivități legale este justificată de faptul că acțiunea reconvențională nu trebuie să tergiverseze procedural un proces civil deja intentat, or, dacă judecătorul va verifica mai întâi premisele, condițiile și exigențele de conținut ale cererii care se pretinde a fi reconvențională, va putea stagna un proces civil intentat deja – se vor putea emite încheieri de refuz în primire susceptibile de recurs (169 CPC), de restituire a cererii de chemare în judecată, unele dintre care se contestă cu recurs (art.170 CPC) sau nu se va da curs cererii reconvenționale, oferindu-i-se pârâtului termen de corectare a neajunsurilor (art.171 CPC). Oricare dintre aceste acțiuni procesuale nu este oportună, dacă se produce în raport cu o cerere care nici măcar nu poartă caracter reconvențional. În consecință, **judecătorul trebuie mai întâi să verifice dacă este respectat art.173 CPC și doar în cazul în care pârâtul a depus o acțiune reconvențională veritabilă se va trece la acceptarea acțiunii reconvenționale conform regulilor generale de intentare a acțiunii.**

Atenționăm că acțiunile reconvenționale conform art.173 alin.(2) lit.a) și c) CPC se vor depune până la începerea dezbaterilor judiciare, adică la faza pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare. Or, depunerea lor după începerea dezbaterilor judiciare va determina o singură soluție – separarea acesteia prin încheiere nesuscetibilă de recurs. Pîrîtului nu i se încalcă nici un drept, întrucît aceste două feluri de acțiuni reconvenționale se pot judeca separat fără careva riscuri.¹⁷ Doar în temeiul lit.b) alin.(1) art.173 CPC se pot depune acțiuni reconvenționale până la finalizarea examinării pricinii în fond. Acesta este unul din puținele cazuri când poate fi relansat procesul de probație.

Dacă reclamantul pe parcursul procesului își va modifica acțiunea (schimbând fie pretențiile, fie temeiul acestora), pârâtul va fi îndreptățit să depună mai târziu de începerea dezbaterilor judiciare acțiune reconvențională în baza oricărui temei prevăzut de art.173 CPC.

Potrivit normelor de competență jurisdicțională teritorială generală acțiunea se intentează în instanța de la domiciliul pârâtului art. 38 alin. (1) CPC. De asemenea, potrivit normelor de competență jurisdicțională, acțiunea reconvențională se intentează, indiferent de instanța competentă să o judece, în instanța care judecă acțiunea inițială (art.42 alin. (2) CPC). În acest context, trebuie să răspundem la

¹⁷ Poalelungi M. ș.a. Manualul judecătorului pentru cauze civile. Ediția II. Chișinău: Tipografia centrală, 2013, pag.128.

întrebarea: atunci când acțiunea reconvențională este de competență excepțională (art.40 CPC) sau competență jurisdicțională materială a curților de apel, poate fi ignorat caracterul imperativ al acestor norme, făcându-se referire la art.42 alin.(2) CPC? Credem că răspunsul trebuie nuanțat doar în funcție de cele două categorii de acțiuni reconvenționale. Astfel, acțiunea reconvențională formulată potrivit lit.b) alin.(1) art.173 CPC, grație caracterului său indivizibil față de acțiunea inițială, se va judeca în instanța care examinează acțiunea inițială. Dacă acțiunea reconvențională este intentată conform art.173 alin.(1) lit.a) sau c) CPC, separarea acesteia se impune în cazul în care ea cade sub incidența art.40 CPC sau a prevederilor speciale referitoare la competența curților de apel ca instanță de fond.

Aici, însă, trebuie să menționăm și pericolul unei situații inverse, care se poate produce doar în cazul în care o acțiune civilă inseparabilă de o alta, aflată deja pe rol, nu este intentată de către pârât ca reconvențională în același proces. Nu este relevant dacă acesta acționează sau nu cu rea-credință, însă cert este un lucru: două instanțe diferite pot pronunța două hotărâri judecătorești care se pot contrazice. De exemplu, o instanță decide partajarea masei succesoriale între moștenitorii testamentari, iar alta decide anularea testamentului sau o instanța de judecată decide încasarea pensiei de întreținere pentru copilul minor, iar alta constată lipsa paternității celui obligat la întreținere. Aici se impune aplicarea art.37 CPC care prevede „în cazul în care pretenții legate între ele sunt examinate de mai multe instanțe judecătorești în același timp, acestea urmează a fi conexe, *la cerere* (n.a.), *printro încheiere și examinate de judecătoria sesizată mai întâi*”. Dacă reclamantul în prima acțiune, chemat ca pârât în acțiunea a doua, la altă instanță nu va face cererea de conexare, aceasta desigur nu se va produce, iar riscul pronunțării unor hotărâri contradictorii îi va fi imputabil.

Persoana care are dreptul de a intenta o acțiune reconvențională este doar pârâtul. Dacă acesta se apără cu ajutorul unui reprezentant contractual, împuternicirea „*de a intenta acțiune reconvențională*” trebuie expres prevăzută în mandatul avocatului sau procura salariatului persoanei juridice sub sancțiunea nulității (art.81 CPC). Acțiune reconvențională nu poate fi intentată de persoanele care, potrivit legii, dispun de prerogativa intentării de acțiuni în numele altor persoane (procuror (art.71 CPC) autorități publice, organizații, persoane fizice (art.73 CPC) – care posedă drepturi și obligații de reclamant.

Pârâtul desigur se poate apăra cu ajutorul unei acțiuni reconvenționale chiar dacă este acționat în judecată de către mai mulți coreclamanți. Trebuie doar să punctăm că, în cazul unei coparticipări active obligatorii (art.62 CPC), acțiunea reconvențională va fi opozabilă tuturor coreclamanților, iar în cazul coparticipării active facultative (art.63 CPC), pârâtul va decide căruia dintre coreclamanți îi poate adresa o reconvențională compensatorie, exclusivă sau conexă, fiind posibilă situația când pârâtul se va adresa unuia, câtorva sau tuturor coreclamanților facultativi. Dacă în cadrul procesului civil este atestată coparticiparea pasivă, atunci putem menționa că oricare dintre copârâții facultativi poate face acțiune reconvențională împotriva cererii reclamantului, însă despre copârâții obligatorii nu putem afirma același lucru. În acest ultim caz, considerăm că reconvenționala va trebui formulată și respectiv semnată de către toți copârâții obligatorii, grație legăturii juridice inseparabile dintre aceștea. În caz contrar, instanța va dispune separarea acțiunii reconvenționale. Considerăm că și împotriva acțiunii intervenientului principal se poate face cerere reconvențională de către cel care este indicat de către acesta ca pârât. Ipotetic, acesta poate fi chiar reclamantul din acțiunea inițială. Aici însă trebuie să atenționăm că, în pofida lipsei unei prevederi exprese, nu este nici rațională, nici admisibilă acțiunea reconvențională formulată de reclamant împotriva cererii reconvenționale a pârâtului. Este salutară precizarea legală făcută de legiuitorul român în acest sens.¹⁸ Nu poate fi adresată acțiunea reconvențională unui intervenient accesoriu alăturat reclamantului, acesta nefiind parte în proces, după cum nici procurorului, nici subiecților din art.73 CPC nu le poate fi opozabilă o acțiune reconvențională. Dacă pretențiile reconvenționale formulate de către pârât sunt opozabile nu doar reclamantului, ci și altor subiecți, credem că este admisibilă extinderea cercului participanților la proces doar dacă acțiunea reconvențională este de excludere (art.173 alin.(1) lit.b) CPC) și incumbă coparticipare procesuală pasivă obligatorie (art.62 CPC).

Dacă hotărârea judecătorească a fost casată de către instanța ierarhic superioară cu trimiterea cauzei la rejudecare, pârâtul de asemenea poate formula pretenții reconvenționale. Or, „*hotărârea sau decizia casată nu are nici o putere legală*” (art.445 alin.(4) CPC), iar pentru rejudecare instanța competentă va trebui să reia examinarea cauzei de la faza

¹⁸ Art.209 alin.(7) NCPC

pregătirii pricinii pentru dezbateri judiciare. Cel puțin două temeuri de judecare impun acest lucru: pricina a fost judecată de instanță în absența unui participant la proces căruia nu i s-a comunicat locul, data și ora ședinței de judecată (art.388 alin. (1) lit.b) CPC) și instanța a soluționat problema drepturilor unor persoane neantrenate în proces (art.388 alin. (1) lit.d) CPC).

Legiuitorul nu clarifică soarta acțiunii reconvenționale atunci când instanța decide încetarea procesului (art.265 CPC) sau scoaterea cererii de pe rol (art.267 CPC). Este indiscutabilă legătura mai mult sau mai puțin strânsă a acțiunii civile principale cu cea reconvențională, care poartă caracter incidental. Și, dacă acțiunea civilă principală nu are o finalitate din cauza lipsei dreptului la acțiune sau a exercitării necorespunzătoare a acestuia ori a altor situații procedurale¹⁹, nici cea reconvențională aparent nu-și poate justifica posibilitatea de soluționare în continuare de către aceeași instanță după încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol. Însă pretenția pârâtului către un reclamant lipsit de dreptul la acțiune poate fi viabilă. Iar art.43 alin.(1) CPC prevede că „*pricina pe care instanța a reținut-o spre judecare, cu respectarea normelor de competență, se soluționează de aceasta în fond, inclusiv în cazul devenirii ei ulterioare de competența unei alte instanțe*”. În concluzie, instanța va continua examinarea în fond a acțiunii reconvenționale și hotărârea pronunțată nu va putea fi casată pentru lipsă de competență.

Separarea acțiunii reconvenționale după încetarea procesului sau scoaterea cererii de pe rol ar putea impune și o strămutare la instanța competentă, care trebuie să reia dezbaterile judiciare de la început (art.25 alin.(2) CPC). Este o povară inechitabil de grea pentru pârâtul-reconvenient devenit reclamant cu pretenții proprii. Am putea imputa pârâtului o pseudopasivitate în apărarea drepturilor sale, dacă nu a făcut obiecții procesuale cu referire art.265 sau 267 CPC. Însă asemenea obiecții nu pot fi formulate întotdeauna, iar instanța și din oficiu trebuie să aplice prevederile respective.

Dacă după primirea spre examinare a unei acțiuni reconvenționale apare vreun temei de strămutare a acțiunii de bază (art.43 CPC), considerăm că instanța trebuie să dispună și strămutarea celei reconvenționale, or competența de examinare a

cererii incidental-reconvenționale depinde vital de competența examinării cererii de bază. În consecință, acțiunea civilă cu caracter reconvențional este ținută de principalul său reper – acțiunea principală - și nu poate rămâne să fie examinată de către o instanță care nu mai are competență. Riscăm să pronunțăm o soluție justă în fond, dar casabilă din acest considerent procedural.

Suspendarea unui proces - obligatorie (art.260 CPC) sau facultativă (art.261 CPC) - produce un impact procesual diferit asupra acțiunii reconvenționale, în funcție de caracterul acesteia. Dacă împreună cu o acțiune de bază se examinează o acțiune reconvențională inseparabilă (art.173 alin.(1) lit.b) CPC), atunci examinarea acesteia se va suspenda împreună cu procesul de bază. Dacă acțiunea reconvențională pusă pe rol este separabilă și apare un temei de suspendare, instanța în ședință de judecată va soluționa nu doar problema suspendării procesului de bază, ci și a cererii reconvenționale. Or, anume în această ședință de judecată pârâtul este în drept să solicite separarea acțiunii reconvenționale. Dacă pârâtul a ezitat, instanța nu va fi îndreptățită să aplice art.188 CPC, fără a-și pierde din imparțialitate.

În concluzie, acțiunea reconvențională este o acțiune civilă incidentală care se intentează doar de către pârât împotriva reclamantului pentru a se apăra de acțiunea acestuia sau pentru a-și apăra propriile drepturi și care se judecă concomitent cu acțiunea inițială.

Legislația procesual-civilă a Republicii Moldova prevede doar trei categorii de acțiuni reconvenționale:

- a) compensatorii cu acțiunea inițială;
- b) de excludere a acțiunii inițiale;
- c) conexe cu acțiunea inițială.

Numai acțiunea reconvențională de excludere totală sau parțială a acțiunii principale este mijloc de apărare contra acesteia.

Pentru a accepta spre examinare o acțiune civilă depusă de către pârât ca reconvențională, judecătorul trebuie mai întâi să verifice dacă aceasta poate fi încadrată într-unul din temeiurile prevăzute de art.173 alin.(1) CPC, ulterior - să clarifice dacă acțiunea reconvențională a fost depusă în termenii prevăzuți de lege (art.172 alin.(1) CPC) și abia după aceasta să stabilească dacă pârâtul a respectat art.169, 170, 166, 167 CPC.

¹⁹ De exemplu, renunțarea reclamantului la acțiune, încheierea tranzacției, neprezentarea reclamantului citat legal în ședință de judecată, în condițiile prevăzute de art.267 lit.g) CPC; solicitarea părților ca examinarea pricinii să treacă la judecata arbitrală, în condițiile legii.